

Андрушко Л.М., канд.мистецтвознавства,
доцент кафедри філософії і політології,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Дядюх-Богатько Н.Й., канд.мистецтвознавства,
доцент кафедри Книжкової графіки та
дизайну друкованої продукції,
Українська академія друкарства

МИСТЕЦТВО ГОБЕЛЕНУ У ДИПЛОМНИХ РОБОТАХ ВИПУСКНИКІВ ЛЬВІВСЬКОГО КОЛЕДЖУ ДЕКОРАТИВНОГО І УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ІМ. ІВАНА ТРУША

Анотація. Відділ художнього текстилю ЛКДУМ ім. І.Труша посідає чільне місце у підготовці творчих особистостей до навчання у вищій школі. Специфікою відділу є креативний та фаховий підхід педагогів у індивідуальній роботі зі студентами над дипломним проектуванням та втілення проектів у матеріалі.

Ключові слова: мистецтво, гобелен, педагог, новація, митець, творчість.

Аннотация. Андрушко Л.Н., Дядюх-Богатько Н.Й. Искусство гобелена в дипломных работах выпускников Львовского колледжа декоративного и прикладного искусства имени Ивана Труша. Отдел художественного текстиля ЛКДУМ им. И.Труша занимает ведущее место в подготовке творческих личностей к обучению в высшей школе. Спецификой отдела является креативный подход педагогов в индивидуальной работе со студентами над дипломным проектированием и их реализации.

Ключевые слова: искусство, гобелен, педагог, новации, художник, творчество.

Annotation. Andrushko L.m., Dyadyukh-bogat'ko n.y. Art of tapestry in diploma works of graduating students of the Lvov college of decorative and applied art of the name of Ivan Trusha. The department of art textiles of the Lvov college decorative and an applied art of a name I. Trush occupies a prominent place in the preparation of creative individuals to study in high school. The specificity of the department is a creative approach teachers in individual students on a degree in design and implementation of projects in the story.

Keywords: art, tapestry, teacher, innovation, artist, creativity.

Постановка проблеми. Сучасне мистецтво гобелену поєднує в собі з одного боку давні традиції народного промислу, з іншого – подих сучасної думки. Викладачам відділу художнього текстилю Львівського коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. Івана Труша вдається успішно поєднувати ці аспекти у дипломних роботах сучасних студентів.

Все більшої **актуальності** набуває якість підготовки творчих особистостей до навчання у вищій школі. Що входить у базовий та фаховий рівень вимог педагогів до випускників відділу текстилю. Дані питання є доволі широкими для поверхневого охоплення. В історичній ретроспективі їх дослідженню присвячені праця Шмагала Р.Т. [7], більш методичним питанням у практиці викладання мистецьких дисциплін приділяє увагу Падалка Г.М. [3], а підсумовує досвід коледжу імені Івана Труша в просторі мистецької освіти України на правах його керівника Откович В.П. [1].

Завдання статті – проаналізувати найсуттєвіші тенденції композиційно-змістових рішень та художньо-стильові особливості дипломних робіт відділу художнього ткацтва ЛКДУМ, виконаних студентами 2011-2012 навчального року на здобуття кваліфікаційного рівня «бакалавр».

Результати досліджень. У коледжі навчаючись азів ремесла, молодий художник стає на шлях творіння, однак йому важко одразу піднятися до високомистецького розуміння твору. Заступник директора коледжу з навчальної роботи Святослав Ярема зазначає, що саме тоді на допомогу приходять викладачі, які вчать, як можна самовиразитися художньою мовою, донести через свої роботи те, що відчуваєш, і висловити власну життєву позицію [6, с.48-50]. Відділ художнього текстилю ЛКДУМ ім. І.Труша відіграє важливу роль у фаховій підготовці митців художнього ткацтва. Специфікою відділу є засвоєння національної та європейської мистецької спадщини, а також спрямування на сучасні новаційні процеси ткацького мистецтва [1, с.3-6].

Впродовж навчального процесу студенти пізнають всі тонкощі технологічного процесу основними віхами якого є гуманістична спрямованість, національні засади художнього навчання, індивідуальний підхід до особистості студента та формування його духовної культури [5, с.62].

Щоби простежити творчий та навчально-методичний рівень діяльності відділу художнього текстилю варто звернути увагу на дипломні роботи, які, безперечно, є узагальненням навчального процесу. Розглянемо співпрацю викладача та студента на прикладі дипломних робіт 2012-2013 навчального року, котрі успішно захищали студенти кваліфікаційного рівня «бакалавр». Випускники є яскравими особистостями, що формувались під впливом своїх педагогів.

Сьогодні відділ художнього текстилю ЛКДУМ очолює художниця Мирослава Шеремета. Досвідчений педагог, що демонструє власне бачення сучасного мистецтва. Яскрава творча особистість та енергія художниці мають вплив на формування фахової школи відповідно до сучасних тенденцій розвитку художнього текстилю. Відділ ґрунтується на праці Борисової Ок-

Надійшла до редакції 19.11.2012

сани Олександрівни, Степанчук Світлани Анатоліївни, Хоменко Олени Семенівни та Горак Надії Андріївни. Основним завданням педагогів є відкриття та розвиток творчого потенціалу та індивідуальності кожного студента. У своїй роботі вони прагнуть зберегти ті надбання, які здобули їхні попередники, намагаються не втратити високої культури фахової майстерності, що нею славилися випускники, навчити традиціям національного мистецтва. Уважно слідкують на відділі і за новаційними процесами, що відбуваються у сучасному європейському ткацькому мистецтві. І викладачі, і студенти активно беруть участь у мистецькому житті як України, так і за кордоном [5, 63].

Дипломантки розуміють основний механізм дії народного мистецтва, що полягає в його традиційності на відміну від мистецтва професіонального, в якому велику роль відіграє передусім креативність пошуків, новаторство. В народному мистецтві, навпаки, головним і визначальним є наслідування канонів, вироблених майстрами протягом багатьох віків. Для художника-професіонала неможливо: повтор чи копіювання призводить до епігонства, позбавляють його можливості сказати своє нове слово, відгукнутися на потреби часу. Тому в творах професіонального декоративного мистецтва основними критеріями для нас залишається оригінальність образно-пластичного рішення, докорінно новий підхід до матеріалу, авторські відкриття та новаторство.

Якщо в народному мистецтві визначальними є наслідування традицій і певних канонів, які формувалися протягом століть і завдяки яким народ ніби відроджує в кожному новому поколінні свою духовну культуру, свою психологію, своє світосприйняття, то в професійному мистецтві цінується передусім неповторна індивідуальність митця, його неординарне ставлення до матеріалу, вміння віднайти в ньому нові естетичні ознаки. Дипломні роботи відділу художнього текстилю характерні яскравістю образів, емоційною силою. Роботи випускників є зрілими творами мистецтва, вони беруть на себе роль організатора різних зон в інтер'єрах, а головне – стають домінуючою просторово – художньою композицією всього середовища [7, с. 183- 193].

У дипломних роботах випускників нові тенденції руйнують традиційне уявлення про види декоративного мистецтва. Так, у художньому текстилі нові знахідки пластичних ефектів зумовлюють появу багатоманітності технік. Дипломантів захопила можливість розкриття самої сутності текстилю в його різновидах, необмежені варіації колористичних і фактурних нюансів, поєднання різних за структурою волокон, переплетень.

Під керівництвом Мирослави Микитівни Шеремети був виконаний Килим «Погляд у безмежність» Ірини Грещук/ Світ диктує нам нові підходи, нове розуміння стилю і естетики. Сучасний інтер'єр потребує нових рішень для виготовлення текстильних виробів. Саме таким критеріям відповідає представлений килим Ірини Грещук. Спираючись на певні психологічні особливості людського сприйняття, Ірина використовує окремі зорові ілюзії. Джерелом натхнення дипломантки було детальне вивчення українських

народних тканин, у яких відображені особливості етногенетичних культуротворчих процесів як окремих історико-етнографічних районів України.

Співавтори структуру композиції килиму будували на принципах мінімалізму та оп-арту. Завдяки використанню геометричних елементів, їхнього повторення і скорочення до центру, яке в матеріалі виконується об'ємно за рахунок перебору досягається напрочуд вдалий зовнішній оптичний ефект. Динаміка рисунку килима збагачена за рахунок використання блискучих люрекових ниток. В основі композиції лежить куб і завдяки цьому створюється враження стійкості та міцності. Симетрія композиції посилює філософське трактування назви твору. Використовується обмежена кольорова гамма. Фон, що несе відчуття божественного світла і тепла, створює враження легкості та гармонії. На тлі читаються розробки технічних частин, які ідуть від крупніших до делікатніших елементів і створюється ефект затягування в безмежність.

Інший гобелен «Геометрія часу» спроектовано також під керівництвом Мирослави Микитівни Шеремети і дипломанкою тут є Заяць Олена. Розглядаючи проблему часу, філософія виходить із того, що світ існує. Філософія фіксує не просто існування світу, а більш складний зв'язок всезагального характеру: предмети та явища світу в часі. У категорії «час» здійснюється інтеграція основних ідей про світ як ціле: світ є, існує як безмежна цілісність; природне і духовне, індивіди і суспільство.

Гобелен Заяць Олени є поважним свідченням високодуховної інтелектуальної основи в задумі твору. В пластичному вирішенні автор йде за інтуїтивним відчуттям теми, створюючи насичену за змістом та асоціативними знаками композицію. Автор розуміє плин часу – як всезагальну єдність, яка включає в себе різноманітну конкретність і цілісність речей, процесів, станів, організмів, структур, систем, людських індивідів та інше.

Надаючи перевагу активним тонам автор розуміє, що колір максимально впливає на емоції, здатний поглибити і розширити зміст твору. Гармонійне поєднання блакитних та тепло-золотавих кольорів створюють настрій піднесеності, конкретизації та руху. Художній твір викликає образи безмежного горизонту, простору, величі. Десь за обрієм проглядається істина до якої стелиться сонцем освітлений шлях. Автори використовують синій як символ буття та істини. Це колір неба, що спрямований у відкритий космос. Через відтінки зеленого духовне наповнює землю, запліднює і збагачує її. Композиція гобелену запрошує думку глядача у складному розвитку і по вертикалі і по горизонталі. Горизонталь, підкреслена червоним, привертає увагу, диктує вічний та постійний плин часу, який не можливо зупинити, та вернути назад. Позолота сонця, що сходить покриває увесь видимий простір, насичує щедрістю, благородством, божественною всемогутністю манить до життя.

Інноваційні тенденції Оксани Олександрівни Борисової знаходять продовження у роботах її дипломниць Художі Соломії, Сенчик Юстини та Стецишин Богдани.

Дипломантка Худа Соломія представила гобелен «Закономірність випадковостей» у співпраці з О. Борисовою. У своїй роботі студентка декларує, що авангардне мистецтво є силою, спрямованою не на задоволення естетичних цінностей публіки, а на перетворення її свідомості новими образами. Автор йде від зображення, копіювання зовнішніх форм до прояву власного відчуття життя. Й у гобелені з мінімальною кількістю реальних деталей несе складний зміст і потужний емоційний заряд.

Дипломантка стверджує, що випадковість – це завжди зміна форми, змісту, настрою, почуття... Це завжди грань між світлом і пільмою, буттям і небуттям. Випадковість майже завжди ініціює тріщину між земною свідомістю і вищим сприйняттям. Несподіванкою і невідомістю пройняте занурювання у ситуацію випадку. Спогади часто супроводжується відчуттям теплоти, бентежності та легкого суму, що огортає душу. Автор засвідчує, що випадковість завжди живе в кольорі між світлом та темнотою, в почутті між думкою і волею. Для вибору колористики та композиції для дипломної творчої роботи важливими були твори О.Ектер та О. Богомазова.

В нашому житті дуже багато випадковостей – сумних, бентежних, світлих, радісних, хвилюючих. І, можливо, кожна випадковість – це заздалегідь з минулого спрямована закономірність. Колористична палітра твору продумана, добре згармонізована, органічно працює з рисунком, створюючи загальний емоційний лад. Користуючись кількома кольорами дипломниця досягає виразної кольорової поліфонії, тонко розпрацьовує кольорові нюанси та фактури. Домінуючий білий вказує на чистоту і порядок.

Дипломантка намагається знайти найбільш точні візуальні відповідники образам філософського мислення. Опіраючись на власні знання та інтуїцію. При цьому артистизм та бездоганне володіння технікою, Соломія поєднує з вільною імпровізацією і несподіваністю художніх ефектів. У власній творчій роботі вона проявила найхарактерніші візуальні ознаки мистецтва сучасного художнього текстилю: відхід від сюжетності, пошук нетрадиційних технік і матеріалів, використання символу, його інтерпретація та трансформація.

Гобелен «Космічне рондо» Сенчик Юстини створювався під керівництвом Борисової Оксани Олександрівни. У створенні цієї роботи характерними є експеримент та інновація, які диктують нове тривимірне звучання твору. Для автора важливим є використання вишивки у творі оскільки це найдавніша техніка декорування тканини. Тому стібки нитки на основі – це такий природний і простий спосіб для творення пластичного образу. Сенчик Юстина вміло працює з нетрадиційними матеріалами і шукає нове вирішення творчого образу. Помітний вплив на дипломну роботу мало вивчення спадщини художників-авангардистів, оскільки саме їх твори на початку ХХ ст., зазвучали по-новому, порушивши всі канони в мистецтві.

Композиційно полотнище гобелену розділене на дві неоднакового розміру округлі частини заповнені

гармонійно вкомпонованими дрібнішими елементами. Автор влучно залучає синій і фіолетовий для вираження основної ідеї твору. Оскільки небо накриває нас всіх, ми сприймаємо синій колір як далекий і спрямований у відкритий космос. Він символізує для нас давнє минуле. Ідею Вічності та руху, прагнення людини до більшого втілюють переливи сріблясто блакитного. Незначні вкраплення фіолетового та рожевого нагадують нам ніжність та дитячу невинність, романтичність та натхнення. Єдність матеріалу та техніки виконання є у повній відповідності з творчим задумом.

Тема гобелену «Мандрівка» Стецишин Богдани актуальна, оскільки відображає сучасні напрямки мистецтва. Під керівництвом О. Борисової дипломантка розкриває надзвичайно різноманітну тему природи, прагне показати таємничий та неоднозначний діалог людини з навколишнім світом. Дипломниця звертається до мотивів природи рідного краю. Флора і фауна постають невичерпним джерелом наснаги та фантазії. Вона творчо підійшла до використання природних мотивів, запропонувала нове і неповторне, яке вражає образною довершеністю і художнім підходом.

При створенні гобелену, який виконаний в стилі еко-дизайну автор використовувала природні матеріали та традиційні ручні техніки. Кольорова відповідає запропонованому образу, є цікавою та актуальною. Використано спокійні кольори: білі, охристі та сірі тони з легким вкраплення зелено-синього. Саме така, вдало продумана та підібрана кольорова гама створює враження романтичності, загадковості, а також відчуття м'якості та проникливості у світ дерев, квітів та пахучих трав. Художній твір викликає образи безмежного горизонту, простору, величі. Лінії в композиції гобелену мають велике значення, оскільки володіють однією важливою особливістю: вести наш погляд по поверхні, створюючи рух, динаміку. Крім того, за допомогою ліній ми маємо можливість і затримати погляд, що ковзає по поверхні гобелену.

На сьогоднішній день «природня» тема прослідковується у багатьох напрямах сучасного дизайну, зокрема і в текстилі, вона не втрачає своєї актуальності і багатогранності, пропонує широкий спектр для дослідження, творчого вирішення та створення нових та сучасних образів.

Чіткий тональний контраст, стримані кольори та плавні лінії, що характерні для Олени Семенівни Хоменко ледь помітним мотивом простежуємо у роботах її випускниць Панчишин Ярини та Колодко Ірини.

Панчишин Ярина представила прямокутної форми гобелен «Визволення світлом». Максимально діючим чинником виступає колір. Автор влучно залучає темні тони для вираження основної ідеї твору. Чорний пов'язується у свідомості людини з хаосом, непостійністю та невідомістю. Темнота сковує людину, закриває від навколишнього світу, трохи лякає. В первісний період людині важко було вижити, тому початок кожного нового дня в переливах синього кольору був для людей святом. Ідею вічності та руху, прагнення людини до звільнення втілює влучний акцент – світла сонячна вертикальна смуга. Це своєрідне «вікно» через яке проривається сила думки. Матерія

прив'язує, спинає, та не може зупинити прагнення пізнати Істину. Активне використання золотисто-жовтого наповнює радістю звільнення, оновлення, вселяє відчуття перемоги.

Цікавим є трактування людських постатей у текстильній композиції. Це підкреслює розширення змісту, наростання символічних значень в поступовому розвитку: хаос – пошук – звільнення. Колористична палітра твору органічно працює з рисунком, поглиблює і розширює зміст твору. Панчишин Ярини – творець сучасної культури за допомогою нової образної мови пробає подарувати людині нашого часу величезний світ. І цей світ захищений, нестрашний і зрозумілий, що підкреслює єдність матеріалу та техніки виконання є у повній відповідності з творчим задумом.

Дипломна робота Панчишин Ярини є прикладом текстильного мистецтва сучасності. Слід відзначити в роботі асоціативну категорію творчості. Це світ символів, який виступає засобом спілкування людини з Вічністю та джерелом наповнення життєвої енергії, щоб пізнати свою справжню сутність і знайти в собі ту «істинну людину», яка в усьому відповідає сама собі.

А Колодко Ірина виконала гобелен «Золотий відгомін» видовженої прямокутної форми, яка є домінуючою в композиції і вказує на безконечність духовних пошуків та постійне відродження внутрішніх сил. Своєю роботою автор стверджує складність людського існування, важливість правильного вибору, конфлікт як основний чинник народження нового, орієнтацію на найвищі духовні цінності.

У гобелені важливим чинником у композиції є колір, який ми розуміємо через почуття. Рудольф Штайнер – німецький вчений, педагог, окультист, філософ, засновник антропософії розробив фізичну науку кольору. Зелений колір він визначав як образ життя, персиковий – як образ душі, білий колір – як образ духу, чорний – як образ безжиттєвості. Через ці образи життя, душі, духу, і смерті досягається границя почуттєвого сприйняття. Колір створюється світлом, що світиться в темноті. Ідея ця знайшла вдале втілення у запропонованій дипломній роботі Колодко Ірини. Золотий відгомін – зміна форми, змісту, настрою, почуття. Відродження внутрішніх сил майже завжди ініціює тріщину між земною свідомістю і вищим сприйняттям. Оновлення часто супроводжується відчуттям світла, легкості та ейфорії. Душа завжди живе в кольорі між світлом та темнотою, а людина завжди живе в почутті між думкою і волею.

Ідейним акцентом виступає золотисто-жовтий. Енергійний, відкритий, своєю силою проникає у найпотаємніші куточки, наповнює щедрістю, радістю, вселяє надію. Сонячний жовтий споріднений з ідеєю Добра, що проникає у всі сфери існування змінюючи їх на краще. Хаос відступає тяжко, негатив нейтралізується не маючи надії на утвердження. Голубий підсилює правоту жовтого, вказує на постійність та істину. Переливи синього дають душі відчуття миру та спокою. Фіолетовий утверджує меланхолію і сум, проте незабаром вони перейдуть в інший стан.

Прикметною ознакою всіх дипломних робіт є застосування різноманітних технік та використан-

ня поряд із традиційною вовняною пряжею сучасних матеріалів (ниток із конопель, шовку), що надає гобеленам та килимам своєрідної фактурності й пластичності. В одному й тому самому творі можуть співіснувати щільне та ажурне переплетення, тонкі нитки можуть перемижатися з товстими. Усе це створює різноманітну поверхню, гру світла й тіні, глибину простору. Складна поверхня тканого виробу і є тим художнім засобом, що зумовлює образний лад твору в цілому, формує його художній образ. Морально-естетичні проблеми, теми філософського та релігійного змісту є провідними у дипломних роботах випускників коледжу.

На початку XIX ст. текстиль переживає своєрідне відродження – він полишає властиві йому форми і шукає нові технології. Текстиль покидає традиційний верстат і переходить в іншу форму вираження. З класичного гобелену який сприймався в одному, двох вимірах, він переходить в тривимірний простір. На протигагу сталим декоративним композиціям з'являються різножанрові гобелени, розмаїті своїм образно-смісловим навантаженням. Саме такі тенденції простежуємо у дипломних роботах випускників відділу художнього ткацтва коледжу.

Висновки. Мета діяльності науково-педагогічного колективу відділу художнього текстилю – підготовка спеціалістів художників широкого профілю, які набувають впродовж навчання фундаментальних знань у галузі теорії та історії мистецтва і суміжних наук, навичок дослідницької, музейної, педагогічної, видавничої та організаційної роботи. Викладачі відділу художнього текстилю розробляють нові навчальні курси, заклали основи методичного фонду, активно співпрацюють з художніми музеями Львова. Педагоги відділу ведуть велику науково-дослідну роботу, до якої успішно залучають студентів. Виступають на всеукраїнських і міжнародних конференціях, беруть участь у міжнародних симпозіумах, творчих акціях, мистецьких проектах, що широко репрезентують національне мистецтво у світі.

Література:

1. Откович В. Коледж імені Івана Труша в просторі мистецької освіти України // Откович В., Коцай Б., Голубець О. Школа мистецьких традицій [Матеріали наук. конференції, присвяченої 135-річчю від часу заснування ЛДКДУМ ім. І.Труша] / літ. ред. Т. Різун. – Львів : Простір-М, 2011. – С. 3-6.
2. Откович В.П. Мистецтво – вічна загадка. – Львів: Простір-М, 2010. – с.217
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і практика викладання мистецьких дисциплін). – Київ : Освіта України, 2008. – 274 с.
4. Трофимлюк В. Наші магістралі // Карби. – № 1. – 2002. – С.43.
5. Шеремета М. Відділ художнього ткацтва // Карби. – № 1. – 2002. – С.62.
6. Школа мистецьких традицій. Матеріали наукової конференції, присвяченої 135-річчю від часу заснування Львівського коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша. – Львів : Простір-М, 2011. – с.144.
7. Шмагалю Р.Т. Школа килимарства // Шмагалю Р.Т. Мистецька Освіта в Україні сер. XIX – сер. XX ст. : структурування, методологія, художні композиції [Монографія]. – Львів : Українські технології, 2005. – С. 183-193.